

Ünnepi menet részlete a Szépművészeti Múzeumban

Az Antik Gyűjteményt létrehozó 1908-as vásárlás során Budapestre került 135 antik márványemlék közül kezdettől fogva kiemelkedő jelentőségűnek tartották annak a két márványlapnak a töredékeit, amelyek a római császárság alapító eseményéhez, a Kr. e. 31-ben az actiumi hegyfoknál vívott tengeri csatához, a későbbi Augustus császárnak Antonius és Kleopatra feletti győzelméhez kapcsolódtak (1. kép). Ezekhez a lapokhoz 2000-ben egy egész relief járult: ez volt az első világháború utáni időszak legnagyobb mérvű közgyűjteményi vásárlása, az állam és számos támogató közös erőfeszítésének köszönhetően.

A több helyütt kiegészített dombormű, amelynek felületét az újkorban átsziszolták, ünnepi menet részletét ábrázolja (2. kép): négy lassan lépdelő ló vontat egy kétkerekű, templom formájú, látható oldalain domborművekkel díszített kocsit. E mögött két togás, babérkoszorús férfi halad, az első babérágat

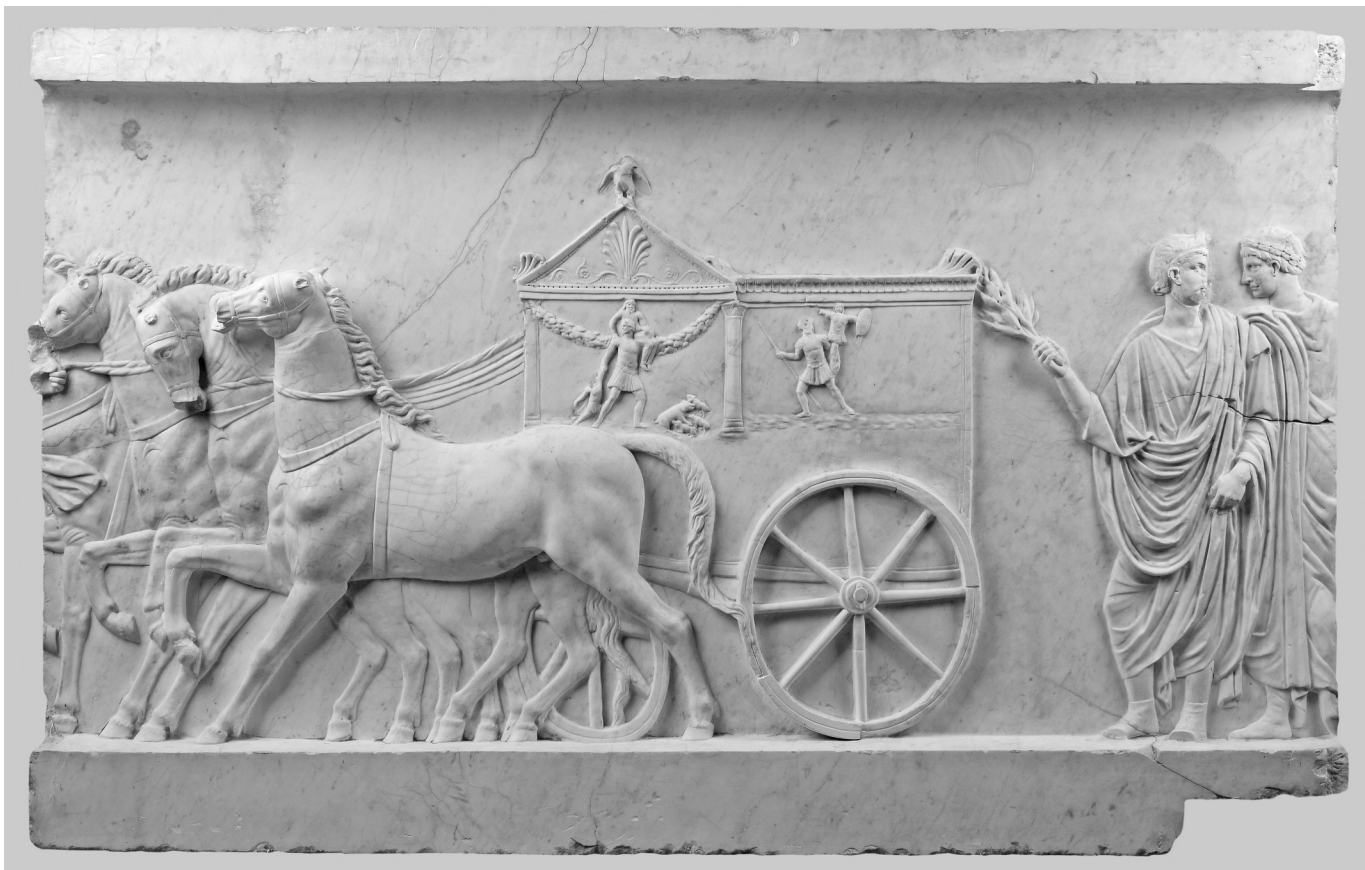
tart a kezében. A képező alsó és felső szélét díszíttelen szegegy zárja, oldalainak viszont nincs keretelése, és az alakok túlnyúlnak a széleken. Egyértelmű tehát, hogy a lap nagyobb reliefciklusba tartozik, amelynek további darabjait spanyolországi magángyűjteményekben őrzik.

A reliefciklus rekonstruálásában az a rajzszorozat nyújt segítséget, amelyet az egyik első ókortudományi enciklopédiában, Bernard de Montfaucon *Antiquité expliquée* című monumentális művében tettek közzé a 18. század elején. Eszerint a sorozat egyik része a tengeri ütközetet ábrázolja (ide tartozik az egyik budapesti lap, rajta az actiumi hegyfokon ülő Apollo istennel, akinek Augustus a győzelmét tulajdonította), a többi lap pedig a győzelmi ünnepek eseményeit.

A dombormű szépen példázza az augustusi propagandagépezet egyik fő és ma sem tanulságok nélkül való jellemzőjét, a történelemmé tett fiktív őstörténet és az aktuálpolitika egybe-

1. kép. Két domborműves lap töredéke ünnepi menet és az actiumi csata jelenetének ábrázolásával. Kr. u. 1. század második negyede (Rázsó András felvétele)

2. kép. Dombormű: ünnepi menet az actiumi csata után. Kr. u. 1. század második negyede
(Rázsó András felvétele)

olvasztását. A díszkocsi (*tensa*) valóságos célra szolgált: ebben vitték át a győztes hadvezér *triumphusát* követő ünnepi menetben (*pompa circensis*) az állami istenek szent tárgyait capitoliumi templomukból a Circus Maximusba, hogy az istenségek képviselőiként ezek is részt vehessenek az ott rendezett játékokon. A *tensa* mögött a római állam vezetői lépdelnek. A négy lovat viszont istennő, a római hadierények megszemélyesítője, Virtus Romana vezeti (a domborművön csak bal keze és ruhájának széle látszik). A templom alakú kocsiszekrényt, amelynek oromzatán sas, Jupiter isten madara ül, a római őstörténet csomópontjaivá tett események díszítik. Az egyik oldalon Aeneas, Venus istennő fia, a római nép ősapja menekíti ki apját és fiát az égő Trójából, hogy megkezdje az új hazába, Italiába vezető odysseiáját: addig kellett hajóznia, amíg a parton előre megjósolt jelre, malacait szoptató kocára nem bukkant. A másik oldalon Róma megalapítója, Romulus látható, kezében a legyőzött ellenséges hadvezér zsákmányolt fegyvereivel. A két mitikus témájú dombormű nem csupán a fiktív őstörténetet idézhette fel korabeli szemlélőjében, hanem aktuálpolitikai jelentést is hordozott: ugyanezt a két római hőst ábrázolta az

Augustus forumán Kr. e. 2-ben fölszentelt Mars-templom körüli tér két legfontosabb szobra, a császár által sarkalatosnak hirdetett erények, a jámborság (*pietas*) és a hősiesség (*virtus*) emblémikus hirdetői. A lap kompozíciója tehát finoman utal arra, hogy a mitikus őstörténet Aeneastól Romuluson át az augustusi jelenig „vezet”, és – a magát szintén Venus sarjának hirdető Augustus actiumi győzelmével összekapcsolva – a legmagasabb: isteni szinten hivatott biztosítani az újszülött uralom legitimálását.

A reliefciklus talán a császárkultusz szolgálatában álló szentélyt díszíthetett. Nem tudni, hol állt ez a szentély – Róma és a közép-itáliai Avellino mellett egyaránt szólnak adatok. A faragás stílusa alapján a római császárkor elején, a legvalószínűbben Caligula (37–41) vagy Claudius császár (41–54) uralkodása alatt készülhetett.

Nagy Árpád Miklós

A cikk első változata az alábbi kötetben jelent meg: Czére A. (szerk.), *Szépítőművészeti Múzeum. Remekművek az ókortól napkainkig*, Budapest, 2006, 19.